

Kinderen steken de grens over: de inclusie van kinderen in kinderopvang en kleuterscholen

In een internationale studie van **Chris Pascal** en **Tony Bertram** worden nieuwe inzichten geïntroduceerd over de ervaringen en perspectieven van migrantenfamilies met jonge kinderen.

Waarschijnlijk is er binnen de Europese Unie geen thema met een grotere uitdaging dan immigratie: het confronteert ons met de toenemende diversiteit. Het is een essentieel politiek thema dat binnenlands en buitenlands beleid aan elkaar koppelt en nauw verwant is met armoede in steden en de sociale gevolgen daarvan. Ook brengt het het belangrijkste punt van zorg onder de aandacht: wat het betekent om een land, een volk, een eenheid te zijn. De behandeling van immigranten is sinds 9/11 nog opvallender geworden: de angsten over nationale veiligheid nemen toe, evenals als de vreemdelingenhaat.

Voor de meeste kinderen van ouders die uit een ander land of andere cultuur komen, zijn voorzieningen als kinderopvang en kleuterscholen de eerste confrontatie met de verschillen tussen hun eigen cultuur en die van hun nieuwe thuisland. Ouders die pas in een land zijn aangekomen en hun kinderen inschrijven voor kinderopvang, brengen hun eigen traditionele waarden in contact – of soms zelfs in conflict – met die van het nieuwe land. Toch zijn juist de voorzieningen voor jonge kinderen in landen met een hoge immigratiegraad cruciaal om op nationaal niveau te kunnen werken aan de inclusie van nieuwe burgers.

Er is een groot tekort aan studiegegevens over de ervaring van migrantenkinderen in kinderopvang en

onderwijs en over wat hun ouders precies van deze voorzieningen verwachten. De studie **Kinderen steken de grens over** wil een antwoord geven op deze vragen. In deze studie is onderzocht hoe de opvangsystemen in Engeland, Frankrijk, Duitsland, Italië en de Verenigde Staten ten dienste staan van nieuwe migrantenkinderen en wat ouders ervan verwachten. Deze vijf landen werden voor het onderzoek uitgekozen omdat ze de thematiek erg verschillend benaderen.

Streefdoelen & methodieken

Ons onderzoeksteam, dat uit de vijf verschillende landen afkomstig is, heeft een aantal doelen. Ten eerste willen we horen wat de verwachtingen, overtuigingen en zorgen van migrantenouders zijn over de opvoeding en zorg voor hun jonge kinderen. We stellen perspectieven voor waarvan we verwachten dat ze de West-Europese en Amerikaanse theorieën en benaderingen zullen beïnvloeden of mogelijk ter discussie stellen. Ten tweede willen we verschillende manieren van werken met kinderen in kaart brengen. Verschillende landen kunnen zo van elkaar leren door ervaringen die hun 'mogelijkheden' verbreden en de traditionele veronderstellingen over kinderen ter discussie stellen. Ten derde willen we een model ontwikkelen voor ouders en medewerkers uit de opvang-

voorzieningen om de dialoog aan te gaan over wat er het beste is voor jonge kinderen. Tenslotte vinden we dat er meer opleidingsmateriaal voor de mensen uit de sector moet komen.

De belangrijkste methode van de studie is gebaseerd op de benadering van Tobin, Wu en Davidson, uit hun vroegere rapport *Kleuterscholen in drie culturen*. We hebben in de vijf verschillende landen video-opnames gemaakt van een typische dag die kinderen van drie en vier jaar in opvangvoorzieningen doorbrengen. De opnames werden niet zozeer als documentatie maar als instrument gebruikt om een (meerstemmige), interculturele dialoog op gang te brengen. Ze worden gebruikt als voorbeeld om binnen focusgroepen de meningen en zorgen van kinderen in kaart te brengen. Ook de meningen van ouders en verantwoordelijken uit de allochtone gemeenschappen komen aan bod, net als die van leerkrachten en personeelsleden die werken in opvangvoorzieningen voor kinderen van nieuwkomers. Onder de laatst genoemden vallen zowel experts als beleidsmakers. Door al deze betrokkenen in de vijf landen het zelfde beeldmateriaal te tonen, hopen we de gelijkenissen en verschillen in kaart te brengen van hoe elk land de perspectieven en problemen van immigranten in een (nieuwe) maatschappijstructuur benadert.

Gedurende de eerste twee jaren van het project werd het team met een groot aantal vragen geconfronteerd. Ondanks deze vragen zijn de vijf deelnemers het erover eens dat de aanpak zijn vruchten afwerpt. Het beeldmateriaal brengt een boeiende discussie op gang met vaak sterke individuele getuigenissen en perspectieven. Sociale en politieke gebeurtenissen in elk land hebben een opvallende invloed op het onderzoek. Zo hielden we het eerste interview in de ochtend na de bomaanslagen op Londen: dit had enorme gevolgen voor het gesprek. Het kind uit de Franse film kwam om het leven tijdens een brand in een appartement. Ook hier hebben we lang getwijfeld of we de beelden en de discussie die ermee gepaard ging konden gebruiken. Het dragen van een sluier was ook een politiek heet hangijzer gedurende onze opnames, omdat de Engelse video grotendeels in een gesluierde gemeenschap was opgenomen én omdat de assistente ook een sluier droeg. Het leidde tot een geanimeerd maar boeiend debat in de focusgroep.

Wat we geleerd hebben: de methode

Met betrekking tot de methode hebben we geleerd dat:

- het videomateriaal een nuttig geheugensteuntje is voor de gesprekken met de kinderen;
- kinderen zich erg bewust zijn over hun levensomstandigheden, zowel in de opvang, de school als in de wijde wereld;
- we nieuwe technieken moeten blijven ontwikkelen om te garanderen dat alle kinderen onbevangen kunnen spreken;
- we voorzichtig moeten omgaan met de machtsverhoudingen tussen onderzoeker en object van een onderzoek;
- het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de kinderen om een open dialoog te kunnen voeren,

tijd én middelen vraagt en meer investeringen dan we tot nu toe hebben gedaan.

De resultaten tot nog toe bewijzen dat de opvattingen van kinderen voor dit project een enorme waarde hebben. Eveneens laten zij zien dat als we de opvattingen van kinderen op een correcte, ethische en 'gelijke' manier benutten, er meer investeringen nodig zullen zijn in tijd en in onderzoeksondersteuning.

Wat we geleerd hebben: het thema

Met betrekking tot het thema hebben we geleerd dat:

- bijna alle nieuwkomers willen dat hun kind tweetalig wordt en dus tweetalige ondersteuning krijgt. Toch willen ze in hoofdzaak dat de taal van het nieuwe land wordt aangeleerd;
- alle ouders verwachten dat er in elke kleuterschool iemand aanwezig is die hun taal spreekt zodat ze makkelijker kunnen communiceren;
- de meeste ouders er vertrouwen in hebben dat ze de moedertaal van hun kind thuis kunnen blijven behouden;
- heel wat ouders een meer gestructureerd en academisch georiënteerd curriculum willen;
- kleuterscholen vaak bereid zijn om hun programma's zo aan te passen dat er plaats is voor cultuurexploratie door feestjes, verkleedpartijen, eten enzovoort. Desondanks komen de onderliggende culturele en machtsverschillen niet aan bod;
- personeelsleden uit de plaatselijke gemeenschap een hulp kunnen zijn. Zij bevinden zich echter vaak in een

moeilijke positie en ze worden dikwijls gemarginaliseerd door groepen uit de opvang, de kleuterschool en de gemeenschap omdat ze een bemiddelende rol vervullen.

Wat we geleerd hebben: de politiek

Het project heeft ook materiaal opgeleverd dat het beleid en de praktijk van voorzieningen voor jonge kinderen overstijgt. We hebben geleerd dat:

- nieuwkomers aanhoudend racisme en armoede ervaren. Ze geven dit duidelijk te kennen in gesprekken over de praktijk binnen de opvangvoorzieningen. Er is een tekort aan fora om hun mening te kunnen laten horen. Ook geven ze aan dat niemand echt naar hen luistert of dat ze simpelweg worden doodgezwegen;
- er veel onwetendheid en stereotypering bestaat over nieuwkomers binnen de gastgemeenschap;
- nieuwkomers niet noodzakelijk veel hulp krijgen van anderen binnen de gemeenschap;
- er een grote vraag is naar een meer open dialoog tussen ouders en medewerkers uit de opvang in alle gemeenschappen;
- er een duidelijk bewustzijn leeft van de ongelijkheid in relaties tussen ouders, medewerkers en kinderen en dat dit kan veranderen door een betere dialoog en opleiding.

Onze bevindingen worden verwerkt in een volgend onderdeel van de studie dat nu voorbereid wordt. Het is nu reeds duidelijk dat deze studie gevolgen zal hebben voor een aantal sleutel-domeinen binnen het beleid zoals sociale inclusie, armoede onder kinderen, onaangepaste opleidingstrajecten en het betreden van de arbeidsmarkt door ouders.

Chris Pascal en Tony Bertram werken in het Centre for Research in Early Childhood in Birmingham. drchrispascal @crec.co.uk of drtonybertram@crec.co.uk